

Subject Area
Fine Art - Picture

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 99
PP: 2078-2087

Arrival
06 May 2022
Published
30 June 2022
Article ID Number
62831
Article Serial Number
22
Doi Number
<http://dx.doi.org/10.2922/8/sssj.62831>

How to Cite This Article

Karakas Tabak, D.
(2022). "Nesneden
Piksele: NFT Sanatı"
International Social
Sciences Studies Journal,
(e-ISSN:2587-1587)
Vol:8, Issue:99;
pp:2078-2087

Social Sciences Studies
Journal is licensed under
a Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Nesneden Piksele: NFT Sanatı

From Object to Pixel: NFT Art

Dilara KARAKAŞ TABAK ¹

¹ Doç. Dr. Harran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

ÖZET

Dijital çağda yaşanan pek çok yenilik sanata da yansımış ve dijital sanat yeni bir üretim türü olarak karşımıza çıkmıştır. Kökeni 1960'lara dayanan dijital sanatta, teknolojik gelişmelerin etkisiyle sanattaki konvansiyonel tavrın yerini, sayısal verilerle bilgisayar programlarına bağlı olarak geliştirilen dijital uygulamalar almıştır. Eserin yalnızca dijital olanaklar kullanılarak oluşturulması anlamına gelen dijital sanat, son yıllarda etkisini arttırmış, güncel sanatın önemli bir üretim tekniği haline gelmiştir. Bilgisayar yardımıyla üretimi olduğu kadar sergilenmesi de mümkün hale gelen dijital sanat, zaman içinde farklı bir platformun gelişmesine olanak sağlamıştır; NFT sanatı. Özellikle son bir yılda yapılan rekor fiyatlı satışlar nedeniyle oldukça ilgi çeken NFT platformları, sundukları teknolojik imkanlarla ve farklılaşan üretim/tüketim biçimleriyle sanat piyasasında önemli birer küresel güç haline gelmiştir. Bu makalede NFT'lerin teknik detayları değil, sanatsallıkları üzerinde durulmuştur. NFT sanatında değer kavramı, NFT'lerin kavramsal sanatla olan organik bağı, sanatın nesnesinin piksele dönüşmesi ve güncel sanatın hali hazırdaki anormatifliğinin bu kez de kripto para birimiyle karşılık bulması nitel verilerle açıklanmıştır. Çalışmanın kuramsal çerçevesinin belirlenmesi için literatür taraması yapılmış, örnekler üzerinden bir tartışma sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güncel Sanat, NFT, Sanat Nesnesi

ABSTRACT

Many innovations in the digital age have also been reflected in art, and digital art has emerged as a new type of production. In digital art, whose origins date back to the 1960s, the conventional approach in art has been replaced by digital applications developed depending on numerical data and computer programs with the effect of technological developments. Digital art, which means that the work is created using only digital possibilities, has increased its influence in recent years and has become an important production technique of contemporary art. Digital art, which has become possible to display as well as to be produced with the help of computers, has allowed the development of a different platform over time; naphtha art. NFT platforms, which have attracted a lot of attention especially due to record-priced sales in the last year, have become an important global power in the art market with the technological opportunities they offer and differentiating production/consumption styles. This article focuses on the artistic aspects of NFTs, not their technical details. The concept of value in NFT art, the organic connection of NFTs with conceptual art, the transformation of the object of art into pixels, and the current anormativity of contemporary art, this time with crypto currency, are explained with qualitative data. In order to determine the theoretical framework of the study, a literature review was made and a discussion was presented through examples.

Keywords: Contemporary Art, NFT, Art Object

1. GİRİŞ

NFT olarak kısaltılan yeni kripto para birimiyle dijital sanat ve dijital her türlü içerik kayıt altına alınarak, sanatsal üretimin sergilendiği ve satışının yapıldığı sanal platformlar oluşturulmuştur. NFT; non-fungible token (değiştirilemeyen jeton) kelimelerinden türetilmiş bir kısaltmadır. Değiştirilemezliğine yapılan vurgu, NFT'lerin karşılıklı olarak birbirlerinin yerini alamayacaklarını ifade eder. Başka bir deyişle bir NFT başka bir NFT ile eşit değildir; tıpkı bir sanat eserinin başka bir sanat eseriyle eşit olmaması gibi. NFT, tek bir değer birimini temsil eden özel bir dijital dosya türüdür. Bu sebeple bir NFT, dijital olan her şeyi kapsayabilir; çizimden müziğe, akademik bir makaleden fotoğrafa, videodan twitterde yer alan bir twite kadar dijitale dönüştürülmüş her şey bu platformda yer alabilmektedir.

NFT'lerin sanatsallıkları ya da sanatla olan ilişkilerini anlamak için ise sanat tarihinin özellikle kavramsal sanatla olan müşteriğine değinmek gerekir. Binlerce yıldır var olan sanat tarihinde, sanatın bir duygu aktarımı olduğu düşüncesinden hareketle yaşanan her akım ve her değişim sanatın sonuna mı geldiği sorusunu beraberinde getirmiştir. Teorik olarak kendinden önce gelene her benzemeyiş, o şeyin sonuna işaret eder ancak sanatta böyle bir kopuştan söz edilemez. Sanat bir iletim yoluysa eğer her türlü nesne iletken konumda olabilir. Güncel sanat özelinde ise bu iletken nesnenin ne olduğu değil ne anlattığı önemli olmuştur. Özellikle güncel sanatın atası kabul edilebilecek kavramsal sanatta estetik kaygılar eserden uzak tutulmuş ve tüm yük iletim görevi üstlenen nesneye verilmiştir. "Sanata dair felsefi provokasyonlar olarak, hazır nesneler düşünsel yapıtlardır. Çeşme güzel olmayabilir ama oyunlu bir espri olarak parlak deha ürünü bir sanat eseridir" (Dutton, 2017, 231). Ancak görünen ve iletilen her ne olursa olsun sanatın uygulama teknikleri sürekli değişim halindedir. Özellikle teknolojik olanaklar sanatçılara pek çok farklı teknik uygulama imkânı sağlamıştır. Böylelikle konvansiyonel sanatın ifade biçimleri yerine sayısal olarak düzenlenebilen dijital veriler kullanılmaya başlanmıştır. "Tüm özelliklerinin yanı sıra, bu,

sürekli güncellenebilirliği, her zaman ulaşılabilirliği (zamansızlığı) ve koşulsuz kolay erişimli oluşu, maddesiz üretilebilmesi ve daha fazla görsellik içermesiyle, yeni bir gerçeklik ve yeni bir sanat alanı demektir” (Yılmaz, 2012, 224). Ancak yine de teknik değişse de temelde herhangi değişim olmadığı görülmektedir.

Özellikle 2000’lerden günümüze kadar yaşanan sanatsal süreçte boş duvarlardan, ortadan ikiye kesilmiş ya da dondurulmuş hayvan cesetlerine, dışkıya, kana, çöp poşetlerine kadar pek çok alan dışı nesneye sadece bağlamı vesilesiyle sanat eseri denilmiş ve herhangi bir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde hem izleyici hem sanat dünyası hem de sanat piyasası bu konuda hem fikir olmuştur. “Modern sonrası yapılan bunca tartışmanın sonrasında sanatın bugünkü durumuna ilişkin varılan ve artık tartışılmayan gerçeklik şudur; bugünün sanatı normsuzdur, bir kavramsallaştırma denemesi ile açıklanması gerekirse anormatiftir” (Türkdoğan, 2014, 17).

Şahiner, günümüzde estetiğin herhangi bir kıstası olmamasını şu cümlelerle yorumlamıştır; “Çoğul bir estetik var. İçine her katılanı, ayıksı doğadaki her alanı, her nesneyi bir oluş biçimi olarak yeni baştan tarif eden bir estetik. Neredeyse bir kriter yokluğu noktasında düğümlenen bir kriter yumağı gibi” (Şahiner, 2013, 153). Duchamp’ın estetik zevkin sanatın doğasına zarar verdiğini düşünmesi ve tamamen sanatsız nesnelere yönelmesi, günümüz sanatının hatta NFT’lerin çıkış noktasıdır. Temelini kavramsal sanattan alan güncel sanatın her türlü nesneye yakın oluşu, estetikten ve sanatsal ölçütten tamamen kopuş tehlikesini beraberinde getirmiştir. Ancak yine de güncel sanatı sanatsızlıkla suçlamak mümkün değildir. Güncel sanat, dönemin teknolojik ve iletişimsel şartlarına en uygun biçimde kendi anlatısal dilini ve tekniğini oluşturmuştur. Çünkü her dönem “sanat biçimleri ve teknikleri değişip geliştikçe, sanatsal modalar gelip geçtikçe sanat kuramı da ayak uydurur, odağına ayar verir, değerlerini değiştirir” (Dutton, 2017, 61). Her şeyin dijitalleştiği bir çağda sanatın geleneksel tavrını sürdürmesini beklemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. “Bilgisayarda üretilen ve nesnesizleşmiş bir evrenin seri bir biçimde tekrarına dayalı imaj oluşturma süreçleri, denetlenemez bir yükselişe geçerken, bir yandan da, bu imajların düzensiz bir şekilde her şeyi istila etmesine olanak sağladığı görülüyor” (Şahiner, 2013, 204).

Bu bağlamda değerlendirmek gerekirse dijital sanatın yalnızca verilerden oluşturulmuş görüntüler ve düzenlemelerden daha fazlası olduğu düşünülmelidir. Kavramsal sanatın her şeyi bağlamla açıklamaya çalışan doğasında olduğu gibi sanat verilerinin de piksellerden daha fazlası olduğu ve aslında tasarımların/yapıtların kendi bağlamında ortaya çıkabileceği gerçeği dijital sanatta da kendini göstermektedir. Günümüzde kolektif ve global iletişim paralelinde sanatta da disiplinler arası kaynaşmaların hızı artmıştır. Sanat, medya ve iletişim gibi birbirinden ayırt edilemeyen ve hiçbirisi sekonder olmayan alanlar ortaya çıkmış ve bu alanların en tahmin edilemeyen yeniliği de NFT’ler olmuştur. Televizyonla ortaya çıkan ve yalnızca izleyerek kurulan karşılıksız iletişim ve internet kullanımının hayatın her alanına dahil olmasıyla her şeye ekrandan bakmak pasif izleyiciliği geliştirmiştir. Sanatçının sanatsal üretimini NFT olarak internet aracılığıyla tüm dünyaya tanıtması ve izleyicinin bir ekrandan bakarak yapıttan etkilenmesi ve bu görüntüyle yetinmesi, sanatçı için de izleyici için de alışılmış bir tavidir.

2. NFT NEDİR?

NFT, dijital bir üretime verilen bir tür sertifikadır ve blokzincir denilen özel bir kayıt sisteminde korunmaktadır. “Blokzincir, verilerin internet üzerinden zaman damgalı olarak, dağıtık bir yapıda, şifrelenerek, değiştirilemez bir şekilde kaydedilmesine ve transfer edilmesine imkan veren, güvenli, şeffaf bir dijital işlem defteri sağlayan teknolojidir”(Şenkardeş, 2021, 155).

“Blokzincir teknolojisi iki temel kavram üzerine inşa edilmiştir; bloklar ve blokları oluşturan kayıtlar. Kayıtlar; blokzincirin tasarımına bağlı olarak her türlü içerik bilgisi olabilir. Bu bilgiler, tedarik zinciri, para hareketleri, müşteri kayıtları gibi birçok veri olabilir. Bloklar ise, kayıtların birleşip, belirli aralıklarla içerisine yazıldığı yapılar olarak ifade edilebilir” (Kabak, Kırbas, 2021, 313). Ancak makale içeriğinde blokzincirin diğer kullanım alanlarına değil yalnızca sanatsal içerikli üretimlerin yapıldığı NFT platformlarına odaklanılmıştır.

NFTlerin amacına değinmek gerekirse; bir sanatçı ya da tasarımcı dijital bir çalışmasını ya da fiziksel bir eserinin dijitalini NFT satışının yapıldığı sanal platformlardan birine yükleyerek eseri izleyicilere sunma sürecini başlatmaktadır. Üretimlerin sergilendiği platformlarda eserlerle alıcılar aracısız biçimde buluşmaktadır. Bu buluşmada amaç, sanatçının ya da tasarımcının üretimlerini dijital bir platformda ve en önemlisi küresel ölçekte tanıtması ve satışını yapmasıdır. Sanatçıların ve tasarımcıların her türlü üretimlerine bir bedel istemeleri ve bu amaçla eserlerin blokzincir teknolojisiyle şifrelenmesi ve tescillenmesi yoluyla her eser için bir orijinallik sertifikası, yani NFT oluşturulmaktadır. Eser, blokzincire kaydedildikten sonra yapılan ilk satış ve sonraki satışlar zincire kaydedilmektedir. Satışı yapılacak olan eser, damgalanmış olan, başka bir deyişle imzalı olan (blokzincir şifresi bir nevi sanatçı imzasıdır) ilk versiyondur. Eserin satışı yapıldıktan sonra satıcının cüzdanından alıcıya bir kripto para türü olan etheryumla transfer yapılmaktadır. Elbette tüm bu işlemler için dijital bir cüzdan ve bir miktar etheryum gereklidir. Bu noktada satışı yapılan şeyin eserin kendisi ya da görüntüsü olmadığını belirtmek gerekir;

satışı yapılan şey, eserin kime ait olduğunu gösteren seri numarasıdır. Çünkü; “diğer kripto paralardan farklı olarak NFT’ler para tutmak yerine benzersiz olan bir sanat eseri, bilet, varlık, hizmet yada belgeyi temsil edebilmektedir. NFT’lerin içeriğinden benzersiz bir koleksiyon ürünü, dijital bir benzersiz varlık veya tokenize edilmiş bir benzersiz fiziksel varlık ile ilgili kayıt bulunabilir”(Şenkardeş, 2021, 156).

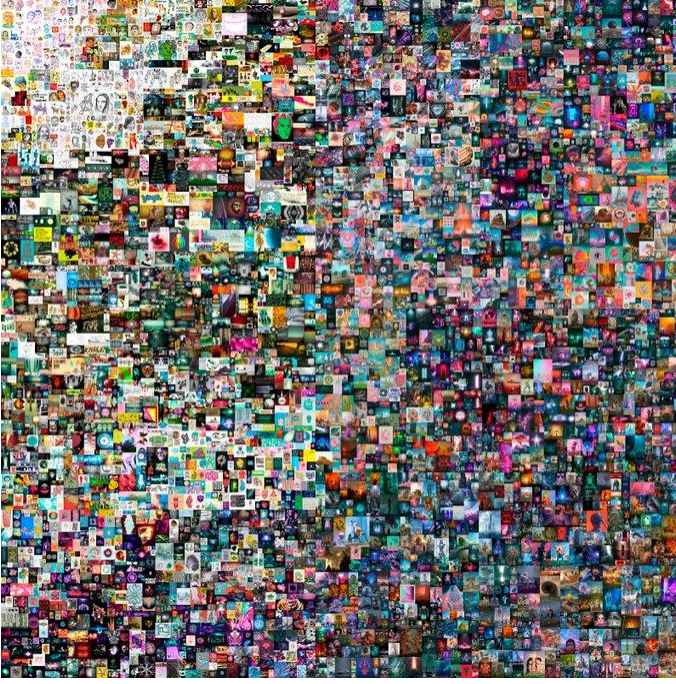
3. BİR YATIRIM ARACI OLARAK NFT

Dijital sanatın NFT lerin gelişimine olanak sağlamasıyla birlikte 2015 yılında ilk NFT platformu örnekleri görülmeye başlanmıştır. NFT’ler için “öncü” denilebilir çünkü sanat tarihsel sıralamada eğer bir akım sonraki akımların prototipiyse o alanda öncülük etmiş olur. Örneğin; Warhol ve Duchamp, ready-made kavramıyla sanat tarihinin en önemli öncü sanatçılarındandır. Özellikle “Duchamp sanatla ilgili varılmış bir kabulü sorguluyor, oyunun düzenini bozuyordu: sanat, gösterimleri sunmakla yetinmemeliydi; çünkü gösterme eyleminin kendisi de önemliydi” (Güleryüz, 2014, 96). Kendi dönemi ve koşulları göz önünde bulundurulursa bu oldukça makul bir tavidir.

Dolayısıyla sanatın, gelişimi boyunca her duruma ve her değişime uyum sağladığı söylenebilir. Örneğin; dönemin teknolojik, coğrafi ve teolojik gelişmeleri sonucunda Rönesans’ın ortaya çıkışı, 1826 yılında Joseph Nicéphore Niepce’in fotoğraf makinesini icadıyla İzlenimcilik akımının başlaması, I. Dünya Savaşı’nın Dadaizmin doğuşuna zemin hazırlaması, savaş yanlısı tavrıyla dikkat çeken Fütürizmin döneme uygun biçimde hız ve makineleşmeyi yüceltmesi, 1960’lardan başlayarak kuantum, görelilik ve olasılık gibi bilimsel gelişmelerin devamında, modernizmin yarattığı kültürel, sosyolojik ve felsefi boşluğun sorunsallaştırılması gibi çalışmalarla kavramsal ve postmodern sanatın kendini göstermesi, sanatın her sürece spontane şekilde uyum sağlayabildiğini göstermektedir. Sanat, günümüz teknolojisine de uyum sağlamış, günümüzün bilgiye rahatlıkla ulaşılabilen imgelerle dolu dünyasında dijital sanat ve akabinde NFT olarak yeni bir oluşuma doğru evrilmiştir.

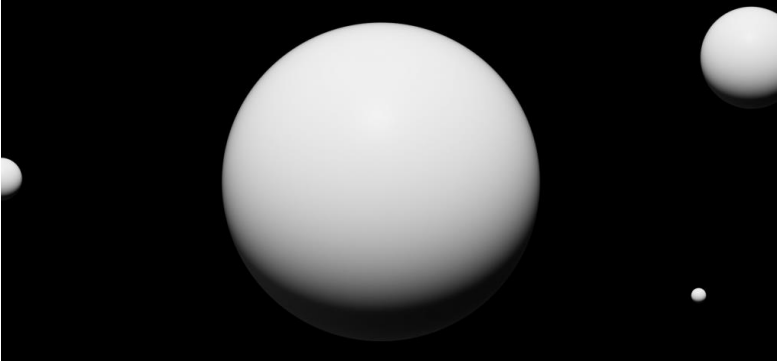
2017 yılından itibaren varlık gösteren NFT platformları sanatçılar için küresel ölçekte ve aracısız satış yapabilecekleri alanlar olmuştur, ancak bu platformların yaygın olarak kullanımı 2020’dir. En bilinen NFT platformları; Opensea, Nifty Gateway, Superrare, Foundation, Makersplace, Rarible, Mintable’dır. Eserlerini NFT ye dönüştürerek bu platformlar aracılığıyla satış yapan sanatçılar, sanat piyasasındaki aracılara saf dışı bırakmış olmaktadır. Küratörler, eleştirmenler, galericiler gibi sanat dünyasında ve piyasasında söz sahibi kişiler NFT platformlarında etkin olamamaktadır. Galeri sergileri ve müzayede satışları sırasında sanatçıların, eserlerin takdimi, sergi düzeni gibi işlerle vakit kaybetmemesi adına küratörler sanatçılara yardımcı olmaktadır. Ancak NFT ler geleneksel anlamda sergilenmedikleri için sanatçılar kendi küratörlüklerini kendileri yapmaktadır. Yine de sergi konsepti belirleme, konseptte uygun açıklayıcı metinler yazma, sanatçıyı tanıtma, eserleri düzenleme gibi küratöryel işlerin NFT platformlarında da yer alabileceği düşünülebilir, çünkü NFT ler yakın bir gelecekte Metaverse denilen sanal evrende sanal müzelerde sergilenebilir. Bu bağlamda NFT platformlarında küratör, galerici, müze gibi sanat dünyasına ait elementlerin yeniden tanımı ve bu platformlardaki varlıkları sorgulanmayı gerektirir.

Sanat fuarlarının eser alıcılarıyla satıcılarını bir araya getirmesi bakımından sanatçılar için oldukça işlevsel olduğu söylenebilir. Özellikle “bienallerin oluşturduğu entelektüel ortamda öne çıkan sanatçılar ve yapıtlar bu defa fuarlarda kolaksiyonerlerle buluşuyor”(Kahraman, 2015, 330). Ancak NFT’ler için böyle bir uğraşa gerek kalmadan tasarımcılar ve sanatçılar küresel anlamda bir alıcı kitlesine sahip olabilmektedirler. NFT olarak satışı yapılan eserler incelendiğinde yüksek fiyatlara satış yapan sanatçıların bienallerde ya da fuarlarda isimleri duyulmamış, başka bir deyişle markalaşmamış isimler olduğu görülmektedir. Örneğin; 2021 yılında Beeple adıyla bilinen Mike Winnkelmann, bir sanatçı değil bilgisayar mühendisidir, üstelik öncesinde bilinen herhangi bir eseri bulunmamakta ve ismi sanat dünyasında bilinmemektedir. Buna rağmen Beeple, Everyday: The First 5000 Day isimli eserini 69 milyon dolara satmıştır.

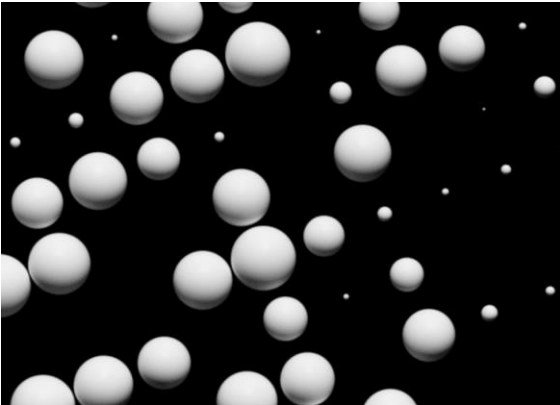

Şekil 1: Beeple, Everyday: The First 5000 Day

NFT satışı yapan başka sanatçılar da benzer durumdadır. Örneğin; Micah Dowbak, Fewocious, Murat Pak, Cysiber Shakdi, Jose Delbo, Trevor Jones gibi sanatçılar daha önce sanat dünyasında tanınmayan ancak NFT'leri milyon dolarlara alıcı bulan sanatçılardır. Özellikle Türk sanatçı Murat Pak'ın "The Merge" isimli dijital projesi 91,8 milyon dolarlık satışıyla yaşayan bir sanatçının en yüksek fiyatlı satışı olarak tarihe geçmiş ve oldukça dikkat çekmiştir. Yanı sıra Sotheby's müzayede evi 1,5 milyon dolara bir Murat Pak NFT'si satarak ilk kez bir dijital eser satışı yapmıştır. Bu durum müzayede evlerinin NFT platformlarının yüksek fiyatlı satışlarına dahil olarak, gelecek vadeden bu büyük pazarda yer almak istediklerini göstermektedir.

Şekil 2: Pak, The Merge

Şekil 3: Pak, The Merge

Görölmektedir ki; NFT platformları en basit tanımıyla dijital pazar yerleridir ve herhangi bir sanatsal müdahale ve himaye olmadığı için eser düzenleme ve eseri tanııtma işi yalnızca sanatçıya aittir. Bunun iyi tarafı, daha önce herhangi bir sanat ortamında varlık gösterememiş ya da sanat eğitimi bile almamış bir sanatçının, eserini NFT olarak dünyanın her köşesine tanııtabilmesi ve satış yapabilesidir. Üstelik sanatçı aracı bir kuruma satıştan pay vermeyerek kendi finansörü olabilmektedir. Dünyanın her yerinden her sanatçıya açık olan NFT platformları her sanatçıya eşit haklar sağlayarak demokratik bir sanat ortamı oluşturmaktadır. Elbette sanat dünyasında zaten var olan ve oldukça iyi kazanan yıldız sanatçılar da zamanla NFT satışı yapmaya başlamışlardır. Örneğin; Damien Hirst “The Currency” isimli projesiyle Niftys platformuna hızlı bir giriş yapmış ve ilk satışından 18 milyon dolar kazanmıştır.

Şekil 4: Damien Hirst, The Currency

Türk sanatçı Refik Anadol da Hirst gibi oldukça tanınan bir sanatçıdır. Bilim ve sanatı ortak paydada buluşturan ve veri sanatının öncüsü kabul edilen Anadol’un dijital çalışmalarını NFT olarak satışa çıkarması tahmin edilebilir bir durumdur. Nitekim Anadol’un, “*Machine Hallucinations - Nature Dreams: AI Data Sculpture 2021 1/1*” isimli dijital eserini 1,2 milyon dolara satılmıştır.

Şekil 5: Anadol, “Machine Hallucinations - Nature Dreams: AI Data Sculpture 2021 1/1”

Dijital sanatçı XCOPY'nin “A Coin For the Ferryman” isimli dijital çalışması ise 2018 yılında 139 dolara satın alınmış, 2021 yılında ise SuperRare platformunda 6 milyon dolara el değıştirmiştir. Elbette sanatçı her yeni satış için belirli bir yüzdelik pay almaktadır.

Şekil 6: XCOPY, A Coin For the Ferryman

2017 yılında bir NFT koleksiyonu olarak hazırlanan Cryptopunk, 10000 adet görselle en eski NFT örneklerinden biridir. İlk piyasaya çıktığında yalnızca platforma giriş yapılarak sahip olunabilecek punklar, 2021 yılında tanesi 1 Milyon Doları aşan fiyatlara satılmaya başlanmıştır. Koleksiyonda hepsi birbirinden farklı 10000 adet avatarın nominal bir değerden sonra hızla değişen fiyatı, NFT platformlarının popülerleşmesiyle ve Sothebie's gibi prestijli müzayede evlerinin yakın ilgisiyle açıklanabilir. Şimdilerde ise Cryptopunk'lar, satış için bekleme listesinde yer alınması gereken karlı birer yatırım aracı olarak görülmektedir.

Şekil 7: Cryptopunk

Şekil 8: Cryptopunk

4. SANATTA MADDİ DEĞER

Sanatın ekonomiyle olan yakın ve zorunlu ilişkisi özellikle güncel sanatta sıklıkla sorgulanmaktadır. Geleneksel sanatı pahalı yapan şey onun belli parametrelerle güzel kabul edilmesiyeğin güncel sanatın özellikle de dijital sanatın neden pahalı olduğu, NFT'lerin yaygınlaşmasıyla daha fazla tartışılan bir konu haline gelmiştir. Sanatta alım-satım yapılması, başka bir deyişle sanat eserine maddi bir değer biçilmesi, daha önce var olmayan ve güncel sanatla ortaya çıkan bir tutum değildir. Günümüzde sanat eserine standart bir maddi değer biçmek uygunsuz gibi görünse de sanat tarihinde bunun örneklerine rastlanmaktadır; Michelangelo, Rembrant, Dürer gibi zamanının tanınmış sanatçıların yaşadıkları yıllarda geçimlerini sanatsal üretimleri yoluyla sağladıkları bilinmektedir. Söz konusu eserler, sanatçıların yaşadıkları dönemde de şimdi de maddi olarak değerlidir ve bunun nedeni onların klasik olmasıdır. Sanatta klasikleşmek yani eserin zamanın ve mekanın sınavından geçerek ilk zamanki etkisine benzer şekilde hala etkileyici olmaya devam etmesidir. "Zaman; geçici heveslerin, modanın, yapıt üretildikten hemen sonraki değerlendirmelerde mevcut olan "gıpta ve kıskançlık"tan ileri gelen uğultunun etkisini azaltarak,

aşkın yapıtların önünü görebilmesine olanak tanır”(Hutter, Throsby, 2010, 174). Ancak dijital sanat eserlerinin bu kriterle değerlendirilmesi söz konusu değildir. Genel anlamda toplumsal beğeni, geleneksel sanat üretimi ve sergilenmesi iken ve dijital sanatın da içinde olduğu güncel sanata karşı hali hazırda bir direnç mevcutken dijital eserlerin neden pahalı ve değerli olduğu sorusu bambaşka nedenlerle açıklanmalıdır. Benjamin’e göre; “konvansiyonel sanat formları hiç eleştiriye uğramadan beğenilirken, gerçekten yeni olan sanat formları tiksintiyle eleştirilir”(Benjamin, 2015, 46). Ayrıca sanatçılık, düzenli geliri olan bir meslek olmadığı için sanatçıların üretim süreçlerinde temel motivasyon estetik doyumdan finansal kaygılara yönelebilmektedir. NFT satışı yapılan platformlar, bu anlamda sanatçılara bir şans tanıyabilmekte ve bu kaygıyı minimize edebilmektedir.

Sanatta maddi değeri tuvalin, boyanın ya da kullanılan malzemenin maddi değeriyle eş tutmak oldukça ilkel bir yaklaşımdır. O halde sanat eserlerinde kullanım değeri değil sembolik değer aranmalıdır. Yapıta yüklenen anlamlar, yapıtı defalarca görme isteği uyandıracak ve elbette alımlayıcının epizodik hafızasını harekete geçirip yapıtla etkileşim kurmasını sağlayacak tüm detaylar yapıttaki değer belirlayicileri olmaktadır. Sanat yapıtını milyon dolarlara satın alan sanatseverlerin de farkında olduğu gerçek şudur ki; satışı yapılan şey kullanımda herhangi bir maddi değer taşımaz, değer tamamen algısalıdır.

Sanatın alım satımı yapılan basit bir metaya dönüştüğünü düşünmek, Marx’ın metayı açıkladığı “meta her şeyden önce bizim dışımızda bir nesnedir ve taşıdığı özellikleriyle, şu ya da bu türden insan gereksinmelerini gideren bir şeydir.” cümlesinden hareketle kabul edilemez. (Marx, 2003, 45). Marx metayı, kullanım değeri ve mübadele değeri olarak 2’ye ayırmış, bir metanın yalnızca kullanımda değerli olmasını ve bir nesne olarak kendine has özelliklerinin yalnızca kendi var oluşuyla kısıtlı olmasını kullanım değeri olarak açıklamıştır. Mübadele değerinin ise, kullanım değerinin takas edilebileceği nicel bir değer olduğu, kendi varlığından tamamen bağımsız biçimde bir metanın başka bir metanın yerini alabilmesi olarak açıklamıştır. Estetik tüketime bağlı biçimde kullanım değeri olması nedeniyle sanatın yalnızca bir meta olduğu düşünülemez, en azından umulamaz. Bir NFT fiziksel olarak bile var olmazken, onu metalaştıran şeyin kendisi olduğunu söylemek anlamsız olacaktır. Bu bağlamda sanat eserini değerli yapan şeyin sembolik değer olduğu düşünülmelidir.

NFT’lerin de sanat yapıtları gibi sembolik biçimde değerli oldukları söylenebilir. Sanatın mübadele değeri göz önünde bulundurularak, eserin maddi değerinin artışı, tanınırlık ve saygınlığı da arttırmaktadır. Bir NFT’ye verilen maddi değer etheryumcoine cinsinden bir değerdir ve bu değer organik bir bağla etheryumun değerine bağlıdır. Örneğin, 2 etheryuma satılan bir eser, etheryumun değeri düştükçe düşecek, yükseldikçe yükselecektir. Yani sanatın değeri, dolayısıyla saygınlığı yalnızca kripto paraya bağlı olacaktır.

5. NFT KULLANIMININ AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Nesnelere sembolik değer verilen en belirgin yerler arasında müzeler yer alır. Müze, bir nesneye sembolik değer kazandıran ve sanatı sanat olmayan her şeyden ayırarak var eden özel bir mekandır. Geleneksel sanatta müze, eserlerin hem sergilendiği hem de muhafaza edildiği yerlerdir. Sanat müzesi gezmek ise toplumun aydın, yüksek beğeniye sahip, sanattan anlayan küçük bir bölümünün alışkanlığı olarak kabul edilmektedir. Ancak özellikle Duchamp’ın sanatı estetikten uzak tutan görüşüyle bu tabu yıkılmış, bilhassa çağdaş müzeler, günlük nesnelerle sanatı ilişkili biçimde bir araya getirmiş ve sanat müzeleri, herkesin ulaşabileceği yerler haline gelmiştir. Benzer biçimde NFT’lerin sergilendiği alanlar da çağdaş müzeler gibi kolaylıkla ulaşılabilen, internet bağlantısı olan herkesin sanat eseri alıcısı/alımlayıcısı/tüketicisi olabileceği yerlerdir. Bu bakımdan NFT pazarının yükselişi özellikle galeriler, müzeler ve küratörlük gibi kavramların da düşüşü anlamına gelmektedir.

NFT platformları sanatçılara galerici, küratör, gibi araçların hizmetine ihtiyaç duymadan küresel bir pazar yeri imkanı sunmaktadır. Üstelik sanatçıların eserin ilk satışından sonraki satışlardan da belirli bir miktar pay alma garantisi var. Ürünün satışı yapılırken ilk satıştan sonraki her satış için sanatçıya ortalama yüzde 10 komisyon ödenmektedir. Başka bir deyişle eser/ürün/iş sanatçıya sürekli kazandırmaktadır. Bu durum elbette sanatçılar için oldukça avantajlıdır. Ancak bu dev pazar sanatçılar için pek çok avantajının yanı sıra dezavantaj da yaratmaktadır. Örneğin, bir NFT’nin kopyalanabilmesi onu satın alan kişi açısından da sanatçı açısından da rahatsız edicidir. Bir NFT kolaylıkla kopyalanabilmekte, en basit teknikle ekran görüntüsü alınarak dahi çoğaltılabilmektedir. Bu soruna çözüm olabilmesi adına, kopyalama ve eser hırsızlığına karşı Jeff Gluck isimli bir avukat tarafından CXIP adında bir platform kurulmuştur. CXIP, sanatçıların NFT’lerine telif hakkı almaları için kullanılan basit bir portaldır. Ama yine de NFT’lerin ekran fotoğrafı olarak şahsi kullanıma açık hale gelmesini engelleyecek bir yöntem değildir. NFT’lerin yasal olarak korunabilmeleri için telif hakkı kaydı gereklidir, başka bir deyişle bir NFT çalınırsa ya da izinsiz kopyalanırsa bu yasal olarak bir suç sayılmamaktadır. Kanunen telif hakkı dahilinde olmaması nedeniyle dijital olan her yapıt gibi NFT’ler de denetimsiz ve savunmasız durumdadır. O halde NFT satın alan kişi binlerce kopyası olabilecek bir görüntüye üstelik kendisinin de kopyalanmış versiyonuna sahip olabileceği bir görüntüye neden milyon dolarlar vermektedir? Bu, belki de NFT’lerle ilgili anlaşılması en zor konulardan biridir. Bir sanat

eseri satın alan kişi, eseri kullanmaktan ziyade ona sahip olmuştur artık. Ayrıca “alıcı esere sahip olarak tatmin ve statü elde etmeyi bekler, ama geri sattığında kar etmeyi de umar” (Thompson, 2012, 289). Çünkü satın alınan şeyin algisal ve sembolik değerinin ve verdiği manevi tatminin yanı sıra bir yatırım aracıdır. Dünyada yalnızca bir tane orijinali olan esere sahip olmak, alıcıyı ayrıcalıklı yapmaktadır. Maddi açıdan oldukça değerli pek çok sanat eserinin reproduksiyonları asıl değerinin çok altında satılabilmekte ve hatta evlerde dekoratif amaçla kullanılabilir. Ancak herkes bir reproduksiyonun asla bir orijinalin yerini alamayacağını çok iyi bilir. O halde NFT için de satın alınan görüntünün sanatçının ürettiği ve değerli olan ilk versiyon olduğu söylenebilir. Sonrakiler asıl görüntünün yalnızca kopyalarıdır. Blockchain teknolojisiyle mühürlenmiş şey, yapının ilk ve eşsiz halidir. Fromm nesnelere sahip olmak için onların fiziksel olarak sindirime uğraması gerektiğini, hatta yamyamlığın buna iyi bir örnek olduğunu ifade etmiştir. Yamyamların başka bir insanı yiyerek ondaki fiziksel gücün kendilerine geçeceğini düşündüklerini belirtmiştir. Bu majik tüketimin günümüz örneği de nesne tüketimidir. “Örneğin tüketim ideolojisi, tüm dünyayı yutma arzusu ile doludur”(Fromm, 2003, 51). Bu nedenle “Tüketim, günümüz aşırı üretim toplumunun belki de en önemli sahip olma biçimidir. Tüketilen şeyin kişiden geri alınması imkânsız olduğu için, bu durum korku duygusunu azaltmaya yarar” (Fromm, 2003, 51).

NFT kullanımının bir diğer dezavantajı da bu platformların veri tabanlarının son derece sıkıntılı saklama alanları olmasıdır. Örneğin; zamanla görüntü kalitesinin bozulması ya da bazı dosya türlerinin açılmaması gibi birtakım teknolojik tehditlerle karşı karşıyalar. Bu nedenle NFT alanlarının son derece kırılgan oldukları düşünülebilir. Ancak fiziksel sanat eserleri bir mağaraya gömülme suretiyle bile hayatta kalabilmekteler. Üstelik fiziksel bir eseri muhafaza etmek kadar kullanmak da NFT’ye oranla daha kolay ve düşük maliyetlidir. Bu bakımdan ileriye dönük bir yatırım türü olarak NFT’ler, fiziksel sanat eserlerinden çok daha risklidir.

Dijital sanat arşivinin fiziksel anlamda varlığını korumasının zorluğu ve diğer tüm olumsuzluklara rağmen uzmanlar NFT’nin gelip geçici bir moda olmadığını, belirgin bir potansiyel taşıdığını düşünmektedir. Özellikle sanat piyasasında yeterince ilgi çekmeyen herhangi bir çalışmanın, bu platformlar sayesinde dünyanın her yerinden alıcı bulabilecek olması ve diğer spekülasyonlar gibi bir NFT’nin de değerlendirilme ihtimali taşıması NFT’nin en büyük gücüdür.

5. DİJİTAL PAZAR YERİ OLARAK NFT PLATFORMLARI

NFT platformları dünya genelinde tüm sanatçılara eşit haklar tanıdığı için işlevsel ve faydalı alanlardır. Büyük ölçekli bir dijital pazar yeri olan NFT platformlarından Opensea, 80 milyonun üzerinde içeriğiyle oldukça büyük bir alandır. İçeriğinde plastik sanat dışında koleksiyon, müzik, video, dijital oyun karakterleri gibi NFT’ler de mevcuttur. Teknolojik altyapısı geliştikçe dev bir sanatçı havuzu, sanatseverlere ve yatırımcılara alışveriş yapabilecekleri dijital bir ekosistem yaratmaktadır. Platformun kendi tanıtımını yaptığı yazıda, fiziksel olmayan öğelerin dijital mülkiyetine yönelik rastgele oluşturulmuş bir grup olan CryptoPunks ile başlayan sürecin gelişerek bir pazar haline geldiği belirtilmiştir. (Alıntı, opensea.io/collection/art)

Opensea’ye benzer şekilde düzenlenmiş diğer platformlarda da benzer içerikler olduğu görülmektedir. Hepsinde ortak olan, sanatçıların hem küratör, hem galerici hem de müzayedeci gibi kendi çalışmalarını düzenleyerek satışa çıkarmış olmalarıdır. Örneğin; NFT’lerin genelinde yapının künyesi yer almakta ve bunun yanı sıra sanatsal özelliklerine de vurgu yapacak tanıtıcı yazılarla desteklenmektedir. Ayrıca yapının satış fiyatı da yine aynı alanda belirtilmiştir.

NFT platformlarında sanat kategorisi incelendiğinde, çoğunlukla bilgisayar oyunu vb yapıtların oldukça yer kapladığı, yalnızca %10 luk bir alanın sanatsal olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. (Alıntı, artnews.com). Ayrıca sanat kategorisindeki en fazla beğeni alan ve en pahalı (2 etherium civarı) yapıtların, bilgisayar oyunu karakterlerine benzeyen ve hatta oyun içinde kurulmuş bir olaylar zincirinin devamı niteliğindeki figürler olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra; dijital renk düzenlemeleri, soyut biçimler, hareketli çizimler, geleceğin dünyasına ait fütüristik imgeler, iç içe geçen sonsuz geometrik birimler ve animeler gibi dijital sanat türleri de yer almaktadır.

NFT platformlarında Bepple, Pak, Anadol gibi sanatçıların son derece yüksek fiyatlı NFT sanatı satışlarının yanı sıra yalnızca sembolik anlam taşıyan görüntülerde yer almaktadır. Hatta son 2 yıl içinde en yüksek fiyatlara alıcı bulan NFT’ler arasında Jack Dorsey’nin bir tweeti 2,9 milyon dolarlık satışıyla oldukça dikkat çekicidir. 1989 yılında Sir Tim Berners-Lee tarafından icat edilen World Wide Web’in eski bir sürümünün kaynak kodu ise 5,4 milyon dolara satılmıştır. Görülmektedir ki, bu alanlar yalnızca sanal sanat platformları değil, kültürel ve toplumsal dinamiklerle şekillenen hatta bizzat şekil vermeye niyetlenen birer buluşma noktasıdır. Sanatçıları korumak ve kendi sanat ürünlerine daha fazla sahiplik elde etmelerine imkan vermek vaadiyle ortaya çıkan NFT platformlarında bir tek cümlemin dahi milyon dolara satılması, bunun oportünist bir tavır mı yoksa basit bir viral ilgi yaratma çabası mı olduğu noktasında ise belirsizlik yaratmıştır.

Örneklerden görüldüğü üzere sanatçıların küresel bir platformda var olabilmelerine ve herhangi bir formal engelle takılmadan, tamamen özgür ve dolaysız üretim ve satış yapabilecekleri NFT platformları aynı zamanda sanatçıya sonraki satışlardan da gelir sağlamaktadır. Sanatçıların üretim motivasyonlarında ana hedef satış yapmak olmasa da NFT platformları hacmi giderek artan dijital pazar yerleridir. NFT platformlarında 44 milyar dolar civarı satış yapıldığı bilinmektedir ancak satışı yapılan kadar yapılmayan milyonlarca NFT de mevcut. Platformlara NFT yükleyen sanatçıların elbette beklentisi satış yapmaktır. Ancak NFT lerle ilgili yapılan araştırmalar, 2017-21 arasında NFT lerin %75 inin ortalama satış fiyatının 15 dolar olduğunu göstermektedir. (Alıntı, artnews.com). NFT yükleyen her sanatçının ya da tasarımcının milyon dolarlara satış yapabileceği beklentisi maalesef karşılığını bulamamaktadır.

6. SONUÇ

Sanatın değişen teknikleri, zamana ve mekana uygun biçimde gelişse de tanımı ve amacı aynı kalmıştır. Bir duygu iletimi, estetik ve yaşamsal deneyim sunmayı hedefleyen her sanat akımı gibi güncel sanat da tüm teknik olanaklarıyla var olmakta ve yeni kavramları da beraberinde getirerek tartışmaya açmaktadır. Özellikle dijital sanatla birlikte verilerin üretimi, saklanması ve satışı ile ilgili tartışmaların pratikteki karşılığı ise NFT platformları olmuştur. konvansiyonel sanat piyasasında küratör, müzayedeci, galerici gibi araçlara bağımlı olan sanatçı, NFT platformları sayesinde aracısız ve dolaysız biçimde satış yapabilmektedir. her sanatçıya eşit haklar veren NFT platformları, izleyici ve alıcıyı sanata erişmek, sanatçıyı da esere istediği fiyatı vererek satmak konusunda olabildiğince özgür bırakmakta, sanatçılara küresel anlamda tanınabilirlik imkanı sunmaktadır. Yeni bir kripto para birimi olan NFT'lerin video, dijital oyun karakterleri, müzik, gif gibi alanlarda kullanımı olmakla birlikte makalede yalnızca plastik sanatlar odağında değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmede, temelini güncel sanattan alan dijital sanatın ve NFT'lerin hangi gerekçelerle yüksek fiyatlara satışının yapıldığı, alım-satımın popüleriteye olan etkisi, NFT'lerin sanatsal üretim tekniği değişse de aslında kavramsal sanatla olan organik bağı sorgulanmıştır.

Blokzincir denilen teknolojik bir şifreli kayıt sistemiyle korunan NFT'ler, ilk satıştan son satışa kadar takip edilebilmekte böylece sanatçıya ilk satıştan son satışa kadar belli bir pay verilmektedir. Ancak kripto para piyasasındaki dalgalanmalara bağlı olarak değeri belirlenen NFT'ler, sanat yapıtında değer ve sanat-meta ilişkisi tartışmalarına neden olmaktadır. Sanatçıların üretim süreçlerindeki temel motivasyonlarının satış yapmak olmadığı fikrinden hareketle, dijital bir sanat eserinin de kavramsal sanat dahilinde üretildiğini belirtmek gerekir. Kavramsal sanatta nesne ve anlam iletimi kaygısıyla üretilen yapıtlar gibi, NFT'lerde de dijital veriler ve anlam iletimi amacı vardır. Ayrıca bilinen anlamda müzelerde sergilenmek yerine NFT platformlarında sergilenmekte ve satışa sunulmaktadır. Sanatsal beğeni ve dijital pazar arasındaki ilişkinin senkronik bir perspektifle incelenip incelenemeyeceği henüz netlik kazanmamıştır çünkü NFT platformları henüz yeni ve zor anlaşılan oluşumlardır. Ancak yine de sanat piyasası açısından oldukça büyük bir potansiyel taşıdığı söylenebilir. Bu platformlar, Dünyanın farklı yerlerinden ve ülkemizden pek çok sanatçının sanat kurumlarının aracılığı olmadan küresel ölçekte tanınmasına ve satış yapmasına imkan vermiş, bu nedenle sanatçılar arasında NFT kullanımı dezavantajlarına rağmen giderek artmaktadır. NFT'lerin gelip geçici bir moda olup olmadığını ise zaman gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Benjamin, W., (2015). Teknik Olarak Yeniden Üretilebilirlik Çağında Sanat Yapıtı. Çev. Gökhan Sarı, İstanbul: Zeplin Yayıncılık
- Dutton, D., (2017). Sanat İçgüdüsü. Çev. Murat Turan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Fromm, E., (2003). Sahip Olmak Ya da Olmak. Çev. Aydın Arıtan, İstanbul, Arıtan Yayınevi
- Gül Şenkardes, Ç., (2021). Blokzincir Teknolojisi ve NFT'ler: Müzik Endüstrisi Üzerine Bir İnceleme. Journal of Management, Marketing and Logistics (JMML), 8(3), 154-163
- Güleryüz, M., (2014). Resmigeçit. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Hutter, M., Throsby, D., (2010). Paha Bıçilemez. Çev. Ceren Yalçın, İstanbul: Sel Yayıncılık
- Kabak, T., Kırbaş, İ., (2021). Metaverse Ortamında NFT Teknolojilerinin Kullanımı Ve Yakın Gelecekteki Uygulamaları. 3. International Young Researchers Student Congress 09-11 December 2021 Burdur, Proceeding Book
- Kahraman, H. B., (2015). Bakmak Görmek Bir De Bilmek. İstanbul: Kapı Yayınları
- Marx, K., (2003). Kapital, Kapitalist Üretim Biçiminin Eleştirel Bir Tahlili. Çev. Alaaddin Bilgi, III. Basım, Eriş Yayınları, Yer Belirtilmemiş

Şahiner, R., (2013). Sanatta Postmodern Kırılmalar. Ankara: Ütopya Yayınevi

Thompson, D., (2012). Sanat Mezat. Çev. Renan Akman, İstanbul: İletişim Yayınları

Türkdoğan, T., (2014). Sanat Kültür Politika- Modernizm Sonrası Tartışmalar. Ankara: Nobel Yayınevi

Yılmaz, M., (2012). Sanatın Günceli Güncelin Sanatı. Ankara: Ütopya Yayınevi

Şekil 1: <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/kripto-sanat-nedir> adresinden 02.01.2022 tarihinde alınmıştır.

Şekil 2-3: <https://www.barrons.com/articles/paks-NFT-artwork-the-merge-sells-for-91-8-million-> adresinden 10.02.2022 tarihinde alınmıştır.

Şekil 4: <https://NFTs.wtf/damian-hirst-is-finally-making-us-choose-digital-or-physical/> adresinden 12.02. 2022 tarihinde alınmıştır.

Şekil 5: <https://refikanadol.com/works/machine-hallucinations-nature-dreams/> adresinden 20.02.2022 tarihinde alınmıştır.

Şekil 6: <https://superrare.com/artwork/a-coin-for-the-ferryman-10> adresinden 17.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Şekil 7-8: <https://www.nytimes-com.translate.goog/2022/03/03/arts/design/NFT-art-beeple> adresinden 16.03. 2022 tarihinde alınmıştır.